

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

ו' בשבט תשס"ט

מירה חובב – דבר תורה לפרשת ב'א

בפרשת השבוע, פרשת בא, מתקיים מפגש מרתק בין שני ז'אנרים שונים בתכלית שאנחנו מרבים לפגוש את שניהם בתורה:

מצד אחד, אנו נמצאים בשיאו של הסיפור ההיסטורי של גיבושו הלאומי של עם ישראל. זהו הלב של הסיפור הלאומי שלנו, שבו באה לידי מבחן עליון מנהיגותו של משה במגעיו השונים עם פרעה.

מצד שני, בתוך ההמולה הגדולה של נסיונות היציאה ממצרים חלקים נרחבים של הפרשה עוסקים בפרטי פולחן, וביניהם נמצא זמן כדי להנחיל לבני ישראל את מה שנחשב למצווה הראשונה בתורה:

הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים: רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה

שמות י"ב, 2

פסוק שהיה מושא פרשנות לחכמים רבים מספור במהלך כל הדורות. פסוק זה נחשב לכה חשוב ומרכזי שרש"י, למשל, שאל מדוע הוא אינו הפסוק הראשון של התורה, ולשם מה בכלל היה צריך את כל סיפורי ספר בראשית ותחילת ספר שמות. בהמשך הציווי הראשון הזה, באה שורה של הוראות מדוקדקות באשר לדרך הטקסית שבה מתבקשים בני ישראל לבצע את יציאתם ממצרים, בטקס שחכמינו עתידים לכנות אותו "פסח מצרים", אותו פסח ראשון ובלתי חוזר שנחוג באותו המעמד, ושלזכרו אנו חוגגים עד עצם היום הזה "פסח דורות".

הערבוב הגדול בין הסיפור ההיסטורי לבין המצוות הפולחניות בפרשה הביא אותי לחפש קשר בין השניים, ודומני שמצאתי קשר שנוגע לחשיבותה של מנהיגות, ואנסה להסביר אותו.

אם נחזור אל הסיפור ההיסטורי, אחרי שבע המכות הראשונות, מופעל על פרעה לחץ כבד מצד יועציו לסיים את פרשת היחסים עם עם ישראל:

וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעֲה אֱלֹהֵי עַד מַתִּי יְהִיֶּה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת הָאֱנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם; הֲטָרָם תַּדַּע כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם.

שמות י', 7

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל היועצים מעודדים את פרעה לשחרר את בני ישראל למטרות פולחן, ופרעה אכן מתחיל במשא ומתן עם משה, כשהוא מגלה נכונות מינימאלית לשחרר חלק מן הציבור העברי לצרכי פולחן: **מִי נָמִי הַהֲלָכִים** (שמות י', 8), שואל פרעה, ומשה משיב בפירוט לא אופייני:

בְּנִעְרֵינוּ וּבְזַקְנֵינוּ נִלְכְּ; בְּבָנֵינוּ וּבְבָנוֹתֵנוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבְבָקָרֵנוּ נִלְכְּ כִּי חָג ה' לָנוּ.

(שמות י', 8).

פרעה דוחה בלעג את בקשתו המופרזת של משה, ובסופו של דבר תשובתו היא:
לָכוּ נָא הַגְּבֵרִים וְעַבְדוּ אֶת ה' כִּי אֵתָהּ אֲתֶם מְבַקְשִׁים (שמות י', 11).

כמה מפרשני המקרא מתעכבים על הדו שיח הזה בין משה לפרעה. אחדים מן הפרשנים, כמו הכלי יקר והרמב"ן משיבים כי מדובר בהתעקשותו של משה על כך שהפולחן מיועד לכל חלקי העם. אם סבר פרעה בטעות שמשה יסתפק בגברים – לא היא – החג חייב לכלול גם את הנשים, ואם חשב פרעה שמספיק שהגברים ישתתפו בו – לא ולא – גם הטף הוא חלק מן השמחה.

זו כמובן קריאה מאד אופטימית ומעודדת, ודברים ברוח זו אפשר למצוא גם ביצירה העברית המתחדשת, כפי שאפשר להיווכח בקטע מן הפואמה של י"ל גורדון

"בְּנִעְרֵינוּ וּבְזַקְנֵינוּ נִלְכְּ":

עם אֶחָד הַיֵּינוּ, עם אֶחָד נְהִי,
כִּי מִמְקַבֵּת בּוֹר אֶחָד נִקְרָנוּ;
יְחַדְּוּ נְחֻלָּה גַם שְׂמִחָה גַם נְהִי
זֶה שְׁנַיִם אֲלֵפִים מֵעַת נִפְזָרְנוּ
וּמְגוּי אֵל גּוֹי, מִפְּלֶךְ לְפֶלֶךְ,
בְּנִעְרֵינוּ וּבְזַקְנֵינוּ נִלְכְּ

ואולם, יש גם פרשנות אחרת לאותם פסוקים, שאותה מעלה אברבאנל. היא בעיני מאד מעוררת למחשבה, הגם שנקודת המוצא שלה הרבה יותר פסימית:

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל
שהמנהג בין המוכר והקונה כן הוא. שהמוכר שואל ומבקש בעד סחורתו הרבה וביוקר, והקונה אומר לו שיתן דבר מועט בזול, כדי שבהיותם בשתי הקצוות יתקרבו ויבואו אל גבול האמצעי שהיה נאות לשניהם. וכן היה הענין בזה, שפרעה אמר *מי נמי ההלכים* כאומר שלא ילכו כל הגברים אלא אנשים מועטים מהם. ומשה, בקצה הפכיי אליו אמר *בנערנינו ובזקנינו נלך*; *בבנינו ובבנותנו בצאננו ובבקרנו נלך* ... אבל נעשה מצוה בדבר הזה, והוא שילכו הגברים כולם שהם הזכרים ויעבדו את ה', *כי אתה אתם מבקשים*, כלומר, מבראשונה הייתם חפצים בחלוקה הזאת, אבל הקשיתם לשאול הרבה בבנים ובבנות ובצאן ובבקר כדי שאודה לך שילכו הגברים כלם.

הסברו של אברבאנל מאד משכנע בעיני וכמובן שהוא מעלה תהיות רבות. ראשית כל, הוא מציג את ההנהגה במונחים פרוזאיים ובעמדה הרבה יותר צנועה מכפי שהיא אולי הייתה רוצה לראות את עצמה. אין מדובר במנהיגות ששואפת לעסוק בעקרונות נשגבים, או להוביל שינויים חברתיים, כי אם בסוג של תגרנות שוק, משא ומתן מסוג ירוד.

דרך אחרת לבחון את אותה התרחשות בדיק, היא להעריך את מנהיגותו המציאותית והאמיצה, מנהיגות שמבינה את הנזק העצום שעלול להיגרם מגישה של "הכל או לא כלום". משה נושא באחריות כלפי העם, ויודע שמוטב לו שייצא כשרק חצי תאוותו בידו, מאשר להסתכן באפשרות שייצא בידיים ריקות לגמרי. עם כל הקרדיט לרבנו, צריך עדיין לשאול, במידה ואנו מקבלים את הנחתו של אברבאנל, שמשה ידע מלכתחילה שהוא אינו יכול להשיג את כל מטרותיו: באילו מטרות החליט משה להתמקד, או במלים אחרות, על מי חשב משה שאפשר לוותר, את מי מותר להשאיר מחוץ למעגל הפולחן, ומיהם, לעומת זאת, הנבחרים שהם חלק מה"כ-ו-ל-ם".

דברים ברוח פרשנותו של אברבאנל כותב עגנון בסיפורו "בנערנינו ובזקנינו". למרות ההצהרה של החבורה הציונית שהמספר משתייך אליה בסיפור, על רצונם ללכת "בנערנינו ובזקנינו" כעם אחד, מתברר שלא כל ישראל ערבים זה לזה, אלא רק הציונים ערבים אלה לאה. יהודי אחר, שהוא בונדיסט, מושאר שבוי ואין איש מבין הציונים שדואג לשחרורו.

ומהו הקשר בין כל זה לבין הציווי "החודש הזה לכם"? מצאתי אצל הפרשנים תשובות שקשורות במנהיגות ובסמכות.

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

בראש החודש עצמו יש אמת קוסמולוגית – הירח מתחדש בכל חודש, בלי קשר

לאדם או לאמונתו באל, ואולם, רבנו חננאל מדגיש את תפקידו של האדם בקביעת

ראש החודש ובקביעת החודש שהוא ראש לכל החודשים:

קביעות החדשים אינה אלא על פי החשבון, ולא על פי ראיית הלבנה.
והראיה שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היה הענן מכסה אותם יומם
ועמדו האש לילה, ולא ראו בכולם שמש ביום ולא ירח בלילה ... וכן תמצא
מדברי דוד ליהונתן שאמר הִנֵּה חֹדֶשׁ מְחָר (שמואל א' כ', 5) ומהיכן היה דוד
יודע שמחר חדש, לולא שעל פי החשבון היו קובעים, ואולי לא תראה הלבנה
ולא יקבעו מחר חדש ?

כלומר, לאדם תפקיד מרכזי בקיום מצוות החודש הזה לכם. מתקיימת ספירה של

ימי החודש לפי חישובים אסטרונומיים, ומועדי השנה אינם מצוינים לפי מה

שרואה כל אדם ואדם כאשר הוא יוצא מביתו ונושא עיניו השמימה לבדוק את

מולד הירח. הספירה הזאת, ללא ראיה התקיימה 40 שנה במדבר, וברור שלצורך

קיומה דרושה מנהיגות שמרכזת את הפולחן ומחליטה. ומיהי המנהיגות הזאת?

רבנו בחיי בן אשר עוסק בפרשנותו בשאלת הסמכות ומתעכב על כך שלא נאמר

"דברו אל כל עדת בני ישראל החדש הזה לכם" כי אם פנייה מפורשת אל משה ואל

אהרון. ובלשונו: "אין המצוה כי אם לבית דין מומחין כמשה ואהרן".

כפי שלגיבוש העם ביציאת מצרים נדרשה מנהיגות, כך גם לגיבוש העם סביב

הפולחן דרושה מנהיגות ודרושה הכרה של העם בסמכותה של מנהיגות זו.

קישור יפה במיוחד בין שתי העלילות המקבילות – יציאת מצרים והציווי "החודש

הזה לכם" עושה ספורנו:

מכאן ואילך יהיו החדשים שלכם, לעשות בהם כרצונכם, אבל בימי השעבוד

לא היו ימיכם שלכם, אבל היו לעבודת אחרים ורצונם, לפיכך – ראשון הוא

לכם לְחַדְשֵׁי הַשָּׁנָה, כי בו התחיל מציאותכם הבחירי.

ברוח דבריו של ספורנו אפשר לסכם ולומר שהפולחן הוא לא רק עבודת האל.

בהתרכזות שלו סביב מנהיגות ראויה ומוכרת הפולחן מציין גם את העצמאות ואת

הבחירה המושכלת בדרך.